

J. Samardžić

Letno sporočilo

očitne

glavne šole

KRANJSKE

1867.

Založila glavna šola v Kranji. — Natisnil R. Milic v Ljubljani.

1867.
A. ЖОУПАНЪ.

of the ...

... ..

...

I.

V zdravem telesu prebiva zdrava duša.

Dvojni je človek, dušni in telesni. Bodi si duša ali telo, spolnuje svoj od stvarnika dani namen, ako ga ne zadržuje hudi nagib, ki pa sloni navadno na kaki bolezni, — ali pa pokvarivna roka.

Treba je toraj vediti vsakemu, kdor se ukvarja z odgojo malih: a) da se dušne moči ne razvijajo koj v začetku prve mladosti, ampak priraščajo z močjo življenja in se prikazujejo vsaka v svoji dobi, kakor listje, cvetje in sad pri drevju; b) kaj in koliko se da k večemu doseči v vsaki dobi; c) kako je treba ravnati, da naravnemu razvitku sem ter tje pridemo na pomoč in d) da nobenega nagiba ne zatiramo, ampak vsakega prav obračamo in k dobremu napeljujemo.

Da se dušne moči obdelujejo prav in ob pravem času, zahteva dušna odgoja, t. j. poduk in napeljevanje k dobremu. Ker so od tega gospod ravnatelj pisali prejšnje leto, prestopimo letos k telesni odgoji. Dosti važnega so pisali o tem umni zdravniki, in komur je mar za svoje zdravje in za zdravje svoje družine, bode njih knjige gotovo rad prebiral; tukaj pa naj ima le nekoliko opominov za starše in otroke svoj prostor.

Zelo važna je telesna odgoja pri otrocih. To nam pričajo naj modrejši in naj mogočnejši ljudstva, kajti pri njih se je oziralo skoraj sploh le na telesno uterjenje. Pri nas je o tem oziru želeti, da bi se otroci pred sedmim letom ne silili z nauki; ali to le tedaj, ako si otrok tako reč igraje hoče zapomniti. Prezgodni nauk škoduje, ter moti telesne razvitke v prvi nježni dobi; to terdijo umni zdravniki in dokazujejo zgodbe pri osebah, ki so nenavadno svoj um razvijale, pri tem pa zaostale v telesnih močeh in niso čakale svoje moške starosti. Kaj bi pač otrokom pomagalo, ako bi jih naredili sveta modre, pri tem jim pa zapravili telesno zdravje. S telesom si mora človek svoj kruh služiti, k temu je treba zdravih udov; telesno zdravje je tako rekoč podlaga dušnega zdravja in ako je to dobro uterjeno, bode z naukom tudi bolj; prve leta mladosti res niso in ne morejo biti za drugo kot za telesno odgojo — po vsem tem moramo starišem le še bolj na serce govoriti, naj oni ravnajo modro in skerbno, da jim bodo zdaj dojenčkiki nekđaj veselje in podpora.

Da bodo pa otroci zdravi, je treba a) da se jim daje zdrava njih mladosti primerna hrana; b) da se vedno snažni imajo; c) da imajo zdravi zrak (sapo) in potrebno gorkoto; d) da je njih obleka za zdravo rast pripravna; e) da imajo njih mladosti in močem primerne opravila ali telovadbe, in f) da se obvarujejo pred vsako strastjo, ki mori zdravje, zadržuje moči ali jih pa celo uniči.

a) Kaj je prva otročja hrana, določila je mati narava; naj bolje je tedaj, ako se deržimo njenega vodila. Ako mora tedaj majhin otrok živalsko mleko uživati, naj ga uživa koj se gorkega iz pod živali; mu pa to ne tekne, priporoča Hildebrand dobro kuhano olno juho (Biersuppe) z rumenjacom. Telo človekovo sestavljeno je iz kemijskih delov, kateri nahajajo se v našim živežu, ki jih potem predela in sebi v korist obdržuje ali pa izločuje, kolikor manj ali več od vsakterega potrebuje. Človek poželi tedaj tega, česar njegovi život pri obstojnih delih pogreša, stуди pa to, česar mu je dovolj ali že odveč. Prav naravni človek bi užival le to in le toliko, kar in kolikor poželi; ker je pa nagib človekov spriden in večjidel po razvadah, treba mu je slušati nasvete umnih zdravnikov. Naj bolj se zlahta s človeškim telom živalsko meso, to tedaj naj večje prebavimo in ga tudi naj več povzijemo, ne da bi se ga prena jedli. Meso pa nima vsih obstojnih delov človeškega telesa, toraj iskati si moramo drugih iz rastlinj itd. Jedila naše naj bodo toraj namešane iz živalstva in rastlinstva, v primeri za otroke več iz rastlinstva, za odrastle in stare več iz živalstva. Zrelo sadje je zdravo in dobro zdravemu človeku, sme ga uživati brez škode z mero, in kolikor bolj je kislo, toliko manj, ker telo pogreša le nekoliko kislobe. Da dosti sadja ni zdravo, vidimo pri naših otrocih, ki napihnjeni od češenj in družega sadja obledé v obraz, da jih ni poznati in v šoli z naukom ne gre naprej, kakor hitro se začnejo češnje. Jesih nam je kaj koristna reč pri bolnikih, pomoček zoper kužne bolezni, posebno ako zavrelega vlijemo na močne dišave (rožmarin, meta, majeron itd.) in ga potem v usta jemljemo, se umivamo, rute ali drugo okleko pomakamo z njim, če bi pa naše jedi preveč in pogosto kisali z njim, znalo bi posebno pri otrocih imeti kaj hude nasledke. Mleko je posebno za otroke kaj dobra reč; naj pa kdo jé na sadje mleko, dal bo želodcu težji nalogo, kakor da bi mešal olje in vodo, to pa gotovo ni zdravo. Ravno tako je sladkor (cuker) koristen, ako ga potresamo na jedi, ki zavoljo kislobe ali se sicer ne prilegajo našemu gerlu; ako se ga pa privadimo lizati pogosto ali preveč, spodkopujemo si zdravje. Dišave (Gewürze) spodbadajo želodec, da dela bolj marljivo, primerne so toraj pri težkih jedilih; ako bi pa kdo prehude (naj hujsi so, ktere pridejo iz ptujih krajev, n. pr. poper itd.) in pogosto jemal, omoril bi si sčasoma čutnice po životu, in to bi bil začetek dolgočasnih bolezni. Vino, čaj (té), kava nam zna biti za zdravje, ako jo spijemo razmrzeni, preden se vležemo; ako jo pa pijemo iz navade ali pa celo prevročega, doneslo nam bode to zla na kupe. Voda, kraljica našega zdravja, zna nam biti bolj nevarna kot strup, ako jo pijemo razgreti in se nismo ohladili pred, ali pa, če jo pijemo na vroče jedi. Vse jedi in pijače sploh, ki so nam sicer v živež, bi nam znale biti v škodo zdravja in življenja, ako bi jih uživali pogrete, prevroče, že prežvekane,

preveč okisane, preveč naštopane z dišavami, preveč namešane ali pa nezumno. Kar pa škoduje odrastlemu, toliko bolj škoduje to otroku, kolikor mlajši in slabejši je on. Iz tega se vidi, da matere niso nikdar dosti previdne v jedilah in pijačah pri svojih otrocih, in kaj dobro bi storile, ko bi se posvetvale o tem z zdravniki posebno zastran slabotnih otrok, da bi se pa tudi po tih nasvetih držale vestno.

Nektere dišave za otroke.

1. Navadne uživajmo jedi,
To zdrave nas naj bolj stori.
2. Naj boljši so nam vse jedila,
Ki dobro so se ohladila.
3. Kdor vsako uro jesti hoče,
Temu kosilo dišat' noče.
4. Kdor ljubi sladke le jedi,
V njemú kača se redi.
5. Prebavi, zgrizi vsako jed,
In teknila ti bo obed.
6. H kosilu dosti mi ne pij,
Storiš si ne prereditko kri.
7. Če zdrave češ zobe imeti
Varvati moraš jih umeti:
Ne grizi mi terdih reči,
Ne liži dosti sladkarij,
Vode ledene tud' ne pij
Po jedi z gorkim jih umi.
8. Otroke starš' nar raj imajo,
Z jedili če jih ne zberzdajo.
9. Ak' z mero, prav uživamo jedi
Učakati nam Bog da mnogo dni.

b) Snažnost je pol zdravja, in kaj dober kup. Stvarnik poskerbel nam je vode, da se umivamo, da peremo obleko, posteljo in vse drugo v hiši. Voda je tudi za glavo, za lase in za vse naj boljši mazilo pri otrocih. V tem ne smemo dosti govoriti, kajti naši bolj omikani meščani pa tudi previdni kmetje skerbe že tako za snago pri otrocih in v stanovanji. Le malo jih je, ki imajo snago za nepotrebno reč. V hiši takih ni moč kaj dolgo prestati, kdor ni vajen; otroci so potem pa tudi tistim živalicam podobni, ki se radi v gnojnici kopljejo. Nekteri nas še celo v šoli v zadrego pripravijo, da ne vemo kaj početi, ker nimamo primerne prostora za nje.

Kako prijetno je prebivati v snažni hiši; kako dobro se čuti človek v oprani obleki; vse drugače dišijo jedi in pijače, ako jih dobimo v snažni posodi na snažno mizo: gotovo je tedaj, da snažnost pripomore k zdravju.

Otrok naj vselej snažen bo
Odverne s tem nadlog na sto.

c) Zrak ali sapa je nam to, kar je voda ribi. V sprideni smradljivi vodi ti ne bo živela riba; tudi človek bi moral v slabim zraku opešati. Treba je vse odstraniti, kar nam zrak spridi v stanici, to je: mokre ali smerdljive reči, ktere se znabiti sušijo v stanici; cvetice posebno ponoči itd. Kader se sobe belijo ali barvajo, ali kadar perila sušijo, ali ravnajo z železom (peglajo), ali kadar se vrata in druge reči mažejo z oljno barvo, izpuhté vse te reči dosti škodljivih soparjev — v takim ne bode dihal brez škode ne star ne mlad. Treba je tedaj take sobe pogosto odperati, ako se ne moremo drugače ogniti takih soparjev. Treba je pa tudi vsako sobo večkrat odperati, da se sapa obnovi. S kadilom se le nosu in čutnicam prikupimo, sapa spridena ostane pa le spridena. Pri vsem tem pa ni vselej v naši moči, da bi imeli zrak, ki je našemu zdravju naj bolj primeren, toraj se moramo tudi mi nekoliko vterjevati, da nam ne bode vsaka sapa škodovala. Prehajajmo se tudi v slabim vremenu, toliko bolj potrebno je našemu telu, kolikor manj ono ispuhtuje in izpraznuje v slabim vremenu. Kolikor se bodo privadili otroci na vse spremene vremena, toliko manj bodo bolehní. Nimajo starsi prav ne, ki za vsako majhno reč otroke prideržujejo doma, češ, da se ne prehlade in ne zbole. Kaj bo iz tacega otroka, če bo tako mehkužen izrejen, mesto bi se uterjal in vadir se, prenašati majhine težave. Verjemite, otroka ne bode konec, ako v majhino večjim mrazu gre v solo; le naročiti mu je treba, da odloži težji oblačilo, ako gre hitro, da se preveč ne ugreje; če pa zopet počasi stopa ali obstoji, naj se hitro obleče ali zavije v svoj rašovnik. Med potjo naj ne liže snega ali ledu, pa ga tudi v žepe ne deva. Vroč naj nikar ne pije, ko bi ga še tako žejalo. Naj pa tudi ne hodi z mraza koj k peči. Je moker, preoblecite ga koj v suho obleko.

Kakor zrak potrebna nam je tudi gorkota. Naj boljši gorkota je tista, ki jo ima človek sam v sebi, ki mu pa uida posebno v mrazu, da ga zebe, zato imamo obleko, ki nam prihranjuje to gorkoto; naj boljši za to so volnate oblačila. V sobah moramo kuriti peči, da imamo gorko. Prevelika gorkota stori človeka omotnega. Učeni priporočajo srednjo gorkoto od 10 do 20 stopinj na zrakomeru. Skerbeti se mora otrokom za potrebno obleko in obutev; pustiti pa ni, da bi otroci za pečjo se greli, ali na peč se vlegali. Tu otrokov život preveč izpuhti in postaja nezmožen. Še bolj nespametno in nevarno je pa prinašati oglje v stanico in razgrevati sobo ali posteljo; marsiktero osebo je tako djanje življenje stalo. Modri možje pravijo, da je slamnica in žimnica za otroke naj primerniši ležiše, odeja pa naj bo volnata. Pernice so za otroke prevroče, ter storijo tudi otroke mehkužne. Spavnice naj bi se navadno ne kurile, ako prav hud mraz tega ne zahteva. Vročne spavnice naredijo, da otrok boleha na frajzu. Bolj ko umetno gorkoto odstranujemo, bolj se bode zbujala lastna gorkota pri otrocih in bolj bodo zdravi.

Ceni svoj život ko dragi dar,
Omehkužiti ga ne nikdar.

d) Nespametna noša je velikrat uzrok, da se mladi život ne more naravno razrašati. Proč s tako nošo; zdravje je vendar več vredno, kot našopirjena gizdost. Mlajši ko so otroci, prostejši naj bo njih obleka, da jih ne zaderžuje nikakor v prostem gibanju. Opomniti je tukaj, da matere nimajo prav, ako svoje dojenčike tesno povijajo, da revčiku še kri po žilicah ne more, ali jih pa z obleko pretiskajo, da se jim drob na dva kraja predeluje. Kako more potem izrediti se zdravo telo? Predolge, preširoke oblačila so nevarne, da se kamorkoli ne nataknejo, in tako se lahko neumni noši zdravje ali celo življenje žertuje, pri vsem tem pa tudi več stane mošujo, ko je treba. Obleka, ki je zdravemu razvitku nasprotna ali nevarna, ni pametna; kar pa ni pametno, tudi ni lepo, akoravno se iz Pariza pripelje. Obleka naj bo bolj letnim časom primerna. V poletni vročini se svetujejo bolj bele oblačila, ker bela barva odbija solnčne žarke — črna jih pa bolj rada sprijemlje. Pokrivalo ima namen obvarvati glavo dežja in solčnih žarkov; širji tedaj ko so kraji pri klobukih in slamnikih, bolj spolnujejo namen. Tako imenovani čikuž se v tem oziru nič kaj ne odlikuje. — Tudi pri obleki se človek lahko omehkuži, n. pr. ako deček kožuh in kosmato kapo nosi; kaj bo neki oblekel, ko bo star, ali mu ne bo potem škodoval vsaki mrazek. Proč s kožuhi in s kučmo, to je za starčike. Vrat in persi se smeta pri dečku brez škode uterjati, spodni život je pa treba varovati mraza. Vsaki, kdor se hoče uterjati, mora z malim začeti, in po časi telo vaditi, da vedno več prenaša, to velja posebno za slabotne.

Lepa modra je obleka,

Ako pači ne človeka.

e) Prosto gibanje pri otrocih koristi zdravju, zraven stori človeka pripravnega za mnogoverstne opravila. Mladost se že sama po sebi rada giba, njena vroča kri ji ne da mirovati; pustimo ji, kar more biti, in veselimo se njenega zdravja. Napačno pa je, da nekteri premajhne otroke na noge postavljajo, da bi jih hoditi učili. Tla so za take otroke naj bolj primerne, ako jih ne moremo imeti v naročju, tudi hoditi se bodo tu naučili brez vajetov in vozičkov.

Že v prvi mladosti se mora otrok vaditi, da ga mlado telo uboga. Nikoli ni pusčati; da bi se otrok zibal tje v en dan. Treba je, da je kdo vedno pri otroku in ga varje, da ni razmišljen ali prav brezmiseln. K temu služijo mnogoverstne igrače; naj boljši so izrazi živih in znanih stvari, ki otroku dajo mnogo opraviti. Vender so pa nekteri otroci tako nagnjeni k razmiselnosti, da bi zraven vsih igrač več ur v nezavednosti ždeli, ako bi jim vedno kdo zdaj to zdaj uno ne kazal, pogovorjaje se z njimi. Pametno je tedej, ako varvalke vadijo otroke, da jim rokce podajajo, da rokce sklepajo, križ delajo, tekajo od enega do družega, stoje po vojaško, se odkrivajo i. t. d. To so prve telovadbe, ter delajo, da telo uboga otroka, in zbujujo kolikor toliko tudi um. Le tega jih nikar vaditi, česar bi se morali pozneje odvaditi — navada je železna srajca, ki se ne da lahko izleči. Pri bolj odrastlih se kaže razmiselnost v gibanji, ki nima nikakoršnega pomena, kot da je nepristojna, n. pr. mahati z rokami ali z nogami, igrati se z lasmi, z nosom, s perstmi, vihati liste, prijemati za vsako reč, itd. Treba jih je vedno opominjati,

da se odvadijo takih nepristojnosti. Drugače je, ako otrok to dela iz strahu do koga; tedaj je boljši, ako tega še ne opazimo, da bi ga ne storili še bolj bojazljivega. Celó bedasti otroci se malo po malim privadijo ali pa odvadijo, ako vedno terdo derzimo na to, kar ga hočemo privaditi ali odvaditi.

Prosto gibanje je tudi k vsi mladosti dobra reč, ker jo uterjuje na vse strani; toda tudi pri tem se more stopati počasi od vadbe do vadbe, da se ne presili život. K temu naj primerniši so igre v prostem zraku; naj boljši igre so pa tiste, pri kterih se kolikor toliko gibljejo vsi telesni udje, ki bistrijo um in urijo vid, sluh in druge počutke. Kar to zadeva, je menda ni primerniši igre od žogobitke (Ballenschlagen); so pa še druge gibanja, ki so kaj vgodne, da se po njih uterjujemo in so tedaj vredne, da jih tu omenimo.

a) Hoditi po ravnem, navzgor, navzdol, po gerdih potah v vsakem vremenu; s časom tudi popotvati, kder se mora privaditi različne hrane in počitkov ne določenih.

b) Letati po potah za tekočim obročcm, po stopnicah navzgor — navzdol, je nevarno — okrepča pljuča. Kdor pa pri tem težko sope ali mu serce hudo bije, naj leta le po malem ali naj celo jenja.

c) Skakati — gori, doli, čez palico, čez kako grapo uri posebno mišice in kite.

d) Plezati po stoječem ali visočem kolu, ali pa po vervi, je krepčavno za ves život; ravno tako

e) metati se na mehkih tleh, ako smo vse rezila ali vse, karkoli bi nas z bosti utegnilo, iz žepov pobrali. Vzdigovati kake reči je krepčavno, pa nevarno za dečke, ki se hočejo meriti z vsakim; lahko se je presiliti, da se kaj vterga v človeku.

f) Metati žogo ali balon na kviško, ali v kaki zaznamek in vjeti ga zopet v roke, je krepčavno in bistri oči.

g) Hoditi po ozki bervi ali po uterjenem kolu, po napeti vervi, ki zamore zmirom višja biti, se na nji obračati, mirno stati, vsedati se in zopet ustajati, krepča kitice in mišice.

h) Plavati, ako se more brez nevarnosti pod varstvom. Treba se je pred ohladiti, ako je bil kdo vroč.

Po nekterih krajih imajo nalaš take priprave za mlade ljudi, po kterih se telo na vse strani vadi in krepča; pravijo tem vadbam telovadbe, imajo pa tudi za to nalaš učeničke.

Vse igre, pri kterih se telo ne giblje, se tedaj sede opravljajo, ali pa pri kterih se dobičkarija izbuja, znajo biti budivne, mikavne, otrokam pa niso priporočiti.

Bolj ko otroci odraščajo, dobivajo tudi vedno resnobniši opravila. Naj boljši take opravila so na vertu kopati, pleti, sejati, saditi, cepiti drevesa itd.; pri tem, da je to zdravo, se uči deček in deklica rastline poznovati, obdelovati, pa vidi tudi vrednost svoje pridnosti. Med rokodelskimi opravili je za mladost naj bolj primerno žagati, skoblati, sekati, dobsti, strugati (drechseln), ker pri tem se život naj bolj prosto giblje in krepča. Skobel, žago, sekiro, kladvo, naj bi se vsaki deček vasil

rabiti, saj ga mende ni stanu, da bi tega orodja ne potreboval ali saj v časi v roko ne dobil.

Ugovarjati bi utegnil kdo pri tem, da je vse to nevarno, da bi si pri tem deček lahko roko ali nogo zlomil, ali se usekal, ali zbadel itd. Res je to, treba mu je tedaj nasvetovati, koliko naj v tej ali uni reči si upa, kako naj orodje derži in rabi, da se ne bode poškodoval. Vsakdo naj pomisli — na tisuč in tisuč se jih je že pogreznilo v globočino morja, pa ljudje se vender še zmiram vozijo po morju; na tisuč jih je na železnici konec storilo, pa hlapen še zmirom žvižga po železnim tiru; na tisuč jih je bilo že nesrečnih od vinske kapljice, in nikdo ni še zavoljo tega opustil svojega vinograda: hočemo li zavoljo neprevidene nesreče, ki se je primerila le kedaj, žertovati ves blagor, ki nam dohaja po telovadbi? Prevdarimo dalje — iz dečkov prihajajo večjidel kmetje in rokodelci — ali ni treba včasi na drevesu žagati, sekati veje, tam na visokim vozu postavljati žerd, ali ni treba včasi celo na streho zlesti? — Da, na streho, na zvonik gre tesar, krovcec in izvršuje visoko nad zemljo svoje opravila, bo li on za to ali uno kaj pripraven, ako se nikdar ni učil hoditi po lestvici?

Pa ne samo kmet in rokodelcec potrebujeta urnega krepkega telesa; ampak vsakemu še tako visokemu gospodu se lahko primeri taka, da se zamore rešiti samo z bistrim umom, z urno nogo, z krepko roko.

Telovadbe so tedaj zelo važne za mladost; samo ravno pred kosilom in koj po kosilu niso priporočiti. Naj tedaj vsaj nikdor ne brani otrokom primerno telovaditi, ako že sam nima veselja jim k temu pripomoči.

Urna noga, krepka roka,
Cena nam čez vse visoka.

f) Človek je iz duše in iz telesa. Duh mora biti gospodar, telo pa je njegovo orodje, kterega popolnoma vlada. Vendar je pa med obema terda vez, da eden brez drugega ne more obstati, in ako eno boleha, to tudi drugo v rasti in razvitku zaderžuje — tako, da bi morali tu reči: bolna duša dela bolno telo. Bolno dušo pa delajo strasti, n. pr. jeza, nevošljivost, strah, prevelika žalost, hrepenenje po kaki reči itd. Ena ali druga spodjeda nežno mladost ko červ, ki se vrini v mlado sadiko in jo počasi uniči. Naj bi varvalke to dobro prevdarile, preden otroka dražijo nevedé zakaj in mu velijo jezo spuštati na ljudi, živali ali na nedolžni kamen, s tem zbujajo v nedolžnih srcih jezo in maševanje. Ni prav otroka plašiti s strahovi, češ, da ga ukrotim; podobe strahovite, ki so se otroku v glavo vrinile, plašijo ga povsodi, da si ne upa nikjer biti sam, ter izcimijo dušno bolezen. Šiba naj bo strah za otroke. Ni je treba pri otrocih nikakoršne zvijače. Ima otrok do tebe zaupanje in ljubezen in se je pregrešil, dosti bo, da ga posvariš; je pa tako obdivjal, da te ne sluša, modra roka z šibo bo vse poravnala. Vse žive dni ti bo otrok, ako ne hvaležen, saj priznal, da si mu bil pravičen, si ga pa z zvijačo prevaril, bode te pregledal prej ali pozneje, ne bode ti več zaupal in prirstla mu bode dušna bolezen nezaupnosti in nejevere. Sveto pismo pravi: Terma se je hudo vkoreninila v sercu dečka, ali (modra) šiba jo bo izruvala. Naši prededi izmislili so si prislovico: Šiba novo mašo poje. Zdajni svet pa vpije: Proč šibo! šibo iz šol! — Pra-

sam, je li dandanašnja mladost res tako dobra, da ni nič več popravljati na nji? — Ktera kazen je pa boljša, tista, ki predrami otroka kmalo in ga, ako ne poboljša, saj toliko poniža, da spregleda svojo krivico in ga potem sprijazni s svojim prednikom, ali pa tista, ki terpi več časa, znabiti ga boli vse življenje in na sercu nosi zvijačo, serd, hrepenenje po maševanju i. dr.? Ali ne delajo take nenaravne kazni dušne bolezni? Šiba je, to se samo po sebi razume, le za otroke, pri katerih se z drugim nič ne opravi. Ali bi bil pa sinek tatek postal, ko ki ga bila mati pervekrati, dobro našibala, ko je kaj ptujega na dom prinesel? Prašal bi še koliko ljudi so jetnišnice, ktere niso sklenjene z delavnicami — že poboljšale. Pa vse to bi me pripeljalo pre dalječ; namen je le govoriti, kako bi se mladost obvarovala dušnih bolezni, ki so mladosti toliko nevarne. Tu pa pridemo do domišljije, ali prav, do povedke, knjižice in knjige, ki zbuja domišljije, ki se nikdar vresničiti ne dajo. Mladost sama polna domišljij, grabi radostno po takih spisih, si serce navezuje na nje in tako stopa od pogube do pogube. Proč, na germado z njimi! one pogubljujejo nežno mladino našo.

Vsakdo ve, da smo vsi več ali manj podložni postavam, predstojnikom itd. Treba je toraj, da se otroci vadijo že v prvi mladosti, da so pokorni svojim staršem, učnikom itd.; potem jim tudi ne bode težko, udati se svojim predstojnikom. Že v šoli se kaže pri nekterih otrocih nepokoršina, da hočejo vedno kaj družega delati, mesto to, kar se jim ukaže. Mar ni treba pokoršine, kjer se podučuje blizo sto ali več otrok vkup? Kaj bo iz takih otrok? kdo jih bode imel, ako bodo vedno po svoji glavi delali? čegava škoda bo? — Med družinami so pa tudi nekteri majhni trinogi (tirani), ki odbijajo otroku vsako še tako nedolžno reč, češ, da njegova ne velja — mesto bi bili veseli, da se otrok sam od sebe kaj dobrega spomni in po svojim izpelje. Proste dobre dela so višje cene od vseh drugih.

Obvarvati je pa tudi treba mladost tužnosti, posebno pa tiste otroke, ki so k tem nagnjeni; k temu so pripravne razveselivne igre, primerne družbe, petje, godba in vse, kar zamore razveseljevati otroke. Draga mladina! le imej svoje nedolžno veselje, nočemo ti ga kvariti; prezkodaj še boš zagledala britkosti in razgraje resnobraje življenja.

H koncu ne moremo in ne vemo boljšega povedati, kakor so rajniki župnik Vertovec v svoji knjigi, ki se zove »kemija«, sporočili: »O dragi očetje in matere! čujte nad slabim nagnenjem svojih otrok; nikar in nikakor jim tega ne dovolite, kar z gerdo, z jezo ali s togoto prašajo; »ali se ne spodobi, da bi bili otroci staršem in ne starši otrokom pokorni? Izredite si iz njih po ukrotenji njih slabih nagnenj angelčke v »svoje veselje in v njih srečo, ne pa, jim berzdo puščaje, hudobe v »svojo žalost in sramoto, in njim v veliko nesrečo«.

Ni na celem svetu ljubšega
Od mladine nežnega sercá.

Po Nimajerju in drugih

P. Cebin.

II. Predniki in učitelji.

- Juri Zavašnik**, višji nadzornik, vitez Franc Jožefovega reda, korar, knez. konz. svetovavec, poročevavec o šolskih rečeh i. t. d.
- Janez Reš**, šolski okrajni nadzornik, častni konz. svetovavec, dekan, poročevavec šolskih rečeh na tukajšni c. k. gimnazii i. t. d. je učil keršanski nauk v nedeljski šoli 1 uro vsako nedeljo.
- Ferdinand Mlakar**, šolski oskerbnik, posestnik.
- Mihael Lazar**, začasni ravnatelj, katehet, je učil evangeli v IV., zgodbe sv. pisma v IV. in III. razredu, keršanski nauk v vseh štirih razredih vsakdanje šole in v deški nedeljski šoli; geografijo v IV. razredu, 15 ur na teden.
- Juri Sterbenc**, doktor prava, duhovni pomočnik, je učil keršanski nauk v dekliški nedeljski šoli, 1 uro vsako nedeljo.
- Avguštin Engelmann**, I. učitelj, načelnik IV. razreda, je učil vse predmete v IV. razredu, in v nedeljski šoli, 19 ur na teden.
- Matija Potočnik**, II. učitelj, načelnik III. razreda, je učil vse predmete v III. razredu, 19 ur na teden.
- Peter Cebin**, III. učitelj, načelnik II. razreda, je učil vse predmete v II. razredu, risanje v IV., petje v vsih štirih razredih in sadjorejo v III. in IV. razredu, 23 ur na teden.
- Mihael Kuster**, podučitelj, načelnik I. razreda, je učil vse predmete v I. razredu in v nedeljski in trgovski šoli, 24 ur na teden.
- Joana Škarja**, učiteljica obertnijske šole, 12 ur na teden.

III. P r e g l e d.

posameznih nauk, ur na teden in število učencev in učenk.

N a u k i	R a z r e d i				Nedeljska šola		Ure vku ^p
	I.	II.	III.	IV.	učen- cev	učenk	
1. Keršanski nauk	2	3	4	4	3	1	17
2. Slovenščina	6	6	3	2	—	—	17
3. Nemščina	6	6	7	8	—	—	27
4. Številjenje	3	3	4	4	—	—	14
5. Pisanje	5	4	4	2	—	—	15
6. Risanje	—	—	—	1	—	—	1
7. Geografija	—	—	—	1	—	—	1
8. Petje	2				—	1/2	2 1/2
9. Sadjoreja	1				—	—	—
10. Branje, pisanje, številjenje	—	—	—	—	3	—	3
11. Tergovska šola	—	—	—	—	3	—	3
12. Obertnijska šola	2				—	—	12
S k u p a j	22	22	22	22	9	1 1/2	112
Število učencev in učenk	83	93	68	58	124	91	
V k u p							157

IV.

Slavni mestni odbor je podaril šoli primerno zemljišče za sadjorejni vert v pripravnem kraju. Hvala lepa slavnemu mestnemu odboru, ki se vedno vneto obnaša o šolskih zadevah!

Tudi naj gospod Bog stoterno poverne vsem, kateri so karkoli dobrega storili kranjski šoli.

V.

Iz šolskega dnevnika.

Šolsko leto se je začelo 3. novembra 1866 s slovesno sv. mašo v mestni farni cerkvi.

7. februarja so počastili šolo prečastiti gospod prošt in c. k. šolski svetovavec dr. Anton Jarc, ter so blagovolili poslušati podučevanje po vsih štirih razredih.

Podučitelj Peter Cebin je dobil 15. septembra 1866 službo tretjega učitelja, ki je bila zavoljō nemile smerti A. Petelina izpraznjena; in na njegovo mesto je prišel Mihael Kuster.

7. julija je obhajala šolska mladost slovesno prvo sv. Obhajilo, in 21. junija praznik sv. Alojzija, združena z gimnazijalno mladostjo.

Razun zimskega časa je bila šolska mladost vsaki dan o pol osmih pri sv. maši.

Očitna spraševanja so bila v drugi polovici 29. in 30. julija; 30. julija je tudi bila slovesna zahvalna sv. maša v farni cerkvi.

V prihodnjem šolskem letu se bodo vpisovali učenci in učenke 27. in 28. septembra; prihodnje šolsko leto se bo pričelo 1. oktobra s slovesno sv. mašo.

VI.

Napredek šolske mladosti.

Učenci.

IV. RAZREDO.

Obdarovan :

Bernard Anton iz Zaspega.

Pohvaljeni :

Zupanec Jernej iz Radolice,
Zalokar Jožef z Gorjan,
Florjan Karol iz Kranja,

Brolih Matija iz Šentjurja,
Rabič France iz Radolice,
Partelj Janez s Klanca.

Dobri :

Cviren Vrban iz Gorenj,
Dobčnik Karol iz Čemšenika,
Franc Jožef s Kranjske gore,
Gogala Ignaci iz Kranja,
Jelenc Juri iz Kroke,
Kmet Andrej iz Naklega,
Kokalj Janez z Gorič,
Kreuzberger Vincenci iz Kranja,
Novak Janez iz Kranja,

Poklukar Vincenci iz Grada,
Prešeren Vincenci iz Radolice,
Rahne Janez iz Smlednika,
Robič Jožef iz Kranjske gore,
Traven Janez iz Smlednika,
Valjavec Andrej s Predvora,
Višnar Karol s Save,
Windischer Martin iz Šmartna.

Slabi :

Černivec Janez iz Naklega,
Drinovec France iz Kranja,
Jocif Aleksander iz Kranja,
Kapus Matevž iz Grada,
Kučič Karol iz Milana,
Macher Janez iz Kranja,

Mohor Anton iz Kranja,
Miklavčič Alojzi iz Kranja,
Mulej Jernej iz Grada,
Muli Janez iz Kranja,
Poljanec Lavrenci iz Grada,
Pucelj Matevž iz Kranja.

Prav slab :

Meglic Valentin iz Kranja.

Izostali : 3.

Ne uversten : 1.

Število : 41.

III. R A Z R E D.

Obdarovana :

Pirec Karol iz Kranja,
Jenko Jožef iz Cerkljan.

Pohvaljeni :

Smokavec Andrej z Bohina,	Peho France iz Rateč,
Tičar Andrej iz Šentjurja,	Pristov Janez z Dovjega.

Dobri :

Ažnik Ignaci iz Ljubljane,	Okoren Andrej s Kokerce,
Babič Jernej iz Kranja,	Poličar Janez iz Beznice,
Bernard Janez s Klanca,	Polšnar Janez s Kokre,
Eichwalder Matija s Celovca,	Škraba France iz Čirknice,
Fajfar Jožef iz Šmartna,	Šumi Janez iz Kranja,
Hafnar Miha iz Kranja,	Vistan France iz Kranja.
Krenar Gottfried iz Kranja,	

Slabi :

Engelmann Anton iz Kranja,	Puhar Janez iz Kranja,
Globočnik Jernej iz Kroke,	Šimic France iz Kranja,
Kreuzberger Avgust iz Kranja,	Wahrheit France iz Kranja,
Nadižar Andrej iz Čirčič,	Žebre Janez iz Kranja.
Pazler Lavrenci iz Kranja,	

Prav slabi :

Čelešnik France iz Kranja,	Izostali : 3.
Likožar France s Premskovega,	Ne uversten : 1.
Weit France iz Kranja.	Število : 36.

III. R A Z R E D.

Obdarovani :

Kladva Janez iz Zaspega,
Pirec Gustav iz Kranja,
Golob Vincenci iz Šentjurja,
Zevnik Jožef iz Naklega.

Pohvaljeni :

Rajgelj Janez iz Orehka,	Jenko Janez iz Naklega,
Pleša Janez iz Dobrave,	Polak Sigmund iz Kranja,
Strupi Peter iz Čirčič,	Potušek Avguštin iz Kranja.
Kuhar Janez iz Naklega,	

Dobri :

Cebal Vincenc iz Kranja,
 Česen Ferdinand iz Kranja,
 Česen Franc iz Čirčič,
 Drinovec Kristjan iz Kranja,
 Drukar Anton iz Kranja,
 Fišter Ignaci iz Kranja,
 Gorjanec Jožef iz Gorenj,
 Gradišar Janez iz Kranja,
 Kalan Janez iz Šmartna,
 Korošic Alojzi iz Kranja,
 Kodrič Janez iz Čirčič,
 Kreuzberger Adolf iz Kranja,
 Lapajne Matevž iz Kranja,

Likozar Anton s Premskovega,
 Macher Konrad iz Kranja,
 Merkelj France iz Kranja,
 Pravst Janez s Premskovega,
 Puhar Janez iz Kranja,
 Starabačnik Janez iz Kranja,
 Stare Janez iz Gorenj,
 Stare France iz Gorenj,
 Strupi France z Rupe,
 Šuštaršič France iz Kranja,
 Zupan France iz Gorenj,
 Žebre Jakob iz Kranja,
 Uršič Štefan z Rupe.

Slabi :

Klančnik Janez iz Kranja,
 Kroat France iz Šmartna,
 Kožuh France iz Kranja,
 Lahajnar Alojzi iz Kranja,
 Peton France s Premskovega,
 Pravst Anton s Klanca,

Remic Anton s Premskovega,
 Roš Viktor iz Kranja,
 Rozman Šimen z Rupe,
 Sterniša Karol iz Kranja,
 Weit Henrik iz Kranja,
 Weit Peter iz Kranja.

Prav slaba :

Nadižar France iz Čirčič,
 Šoklič Šimen s Huj.

Izostali : 4.
 Bolan : 1.

Število : 56.

I. B A Z R E D.**Obdarovani :**

Kozelj Jakob iz Olševka.
Majer France iz Kranja,
Dolinšek Jožef iz Olševka,
Rozman Ignaci iz Kranja.

Pohvaljeni :

Krenar France iz Kranja,
 Jeran Peter iz Naklega,
 Remic Jožef z Rupe,
 Križnar Tomaž iz Naklega,
 Šumi France iz Kranja,

Pavšlar Tomaž iz Kranja,
 Leben Andrej iz Šentvida,
 Rant Filip iz Šmartna,
 Mayr Robert iz Kranja,
 Kocijančič Janez iz Gorjan.

Dobri :

Belehar Jožef z Rupe,
 Cegnar Janez iz Drulovega,
 Dominkuš Janez iz Osjeka,
 Fajfar Jakob iz Drulovega,
 Geiger Jožef iz Kranja,
 Gorjanec Jožef iz Gorenj,
 Jerman Jožef iz Kranja,
 Konec Janez iz Čirčič,
 Kopač Jožef z Rupe,

Košnik France s Premskovega,
 Koželj Peter iz Kranja,
 Markon Anton iz Naklega,
 Novak France iz Kranja,
 Novak Ignaci iz Kranja,
 Potočnik Janez iz Šmartna,
 Pucelj Viktor iz Kranja,
 Rechberger Jernej iz Sele.

Slabi :

Cviren Jakob iz Gorenj,
 Cviren Janez iz Kranja,
 Dovžan Anton iz Kranja,
 Gorjanec Janez s Premskovega,
 Oreček Janez iz Kranja,
 Pavlič Leopold iz Kranja,

Snedic Jožef iz Kranja.
 Špenka France s Huj,
 Šuštaršič Lovrenci iz Kranja,
 Sterniša Anton iz Krapja,
 Weit Tomaž iz Kranja.

Prav slaba :

Gašperšič Janez s Klanca,

* Trebar Matija s Klanca.

Izostala : 2.

Ne uverstena : 2.

Število : 48.

Učenke.**IV. RAZREDO.**

Posebno pridna je bila :

Babič Marija iz Kranja.

Obdarovane :

Šafarec Antonija iz Kranja,
 Majer Marija iz Kranja,
 Pirc Ljudmila iz Kranja,
 Krišper Franciška iz Kranja.

Pohvaljene :

Dominkuš Marija iz Osjeka,

Gogala Neža iz Kranja.

Dobre :

Konec Albina iz Kranja,
 Kumer Pavla iz Kranja,

Lokar Marija iz Kranja,
 Pavšlar Marija iz Kranja,

Zaveršnik Alojzja iz Kranja,	Šumi Marija iz Kranja.	
Sajejic Ana iz Olševka,		Izostale: 2.
Šmajd Amalija iz Kranja,		Število: 17.

III. R A Z R E D.

Obdarovane:

Fok Marija iz Kranja,
Ulrich Franciška iz Grada,
Dominkuš Gizela iz Osjeka.

Pohvaljene:

Lenazi Amalija z Verhenke, Šumi Terezija iz Kranja,
Souvan Karolina iz Kranja, Geiger Ernestina iz Kranja.

Dobre:

Avguštin Elizabeta s Komende, Pavšler Antonia iz Kranja,
Černe Antonija iz Kranja, Pretner Joana iz Kranja,
Česen Marija iz Kranja, Puhar Jozefa iz Kranja,
Geiger Ljudmila iz Kranja, Reš Amalija iz Kranja,
Gogala Apolonija iz Kranja, Reš Franciška iz Kranja,
Kalčić Franciška iz Kranja, Starovaznik Franciška iz Kranja,
Majer Katarina iz Kranja, Weit Maria iz Kranja.

Slabe:

Jerman Franciška iz Kranja, Močivnikar Marija iz Kranja,
Kestelj Marija iz Kranja, Pogačnik Marija iz Kranja.
Klančnik Kancijanila iz Kranja,
Lebar Marija iz Šmartna, Izostale: 4.
Mlezak Karolina iz Kranja, Število: 32.

II. R A Z R E D.

Obdarovane:

Dominkuš Alojzja iz Osjeka,
Revec Antonija iz Kranja,
Prešeren Katarina z Vipave,
Ješe Karolina iz Kranja,
Strupi Katarina z Rupe.

Pohvaljene :

Štiren Joana s Huj,
Souvan Doroteja iz Kranja,
Ferchel Karolina iz Tersta,
Dolenec Joana iz Kranja,

Gogala Marija iz Kranja,
Zorman Kancijanila iz Kranja,
Franc Marija iz Radolice.

Dobre :

Bidovec Cecilija iz Kranja,
Dovžan Franciška iz Kranja,
Kodrič Neža iz Čirčič,
Kreuzberger Justina iz Kranja,
Muli Franciška iz Kranja,
Nadižar Marija iz Čirčič,
Oblak Marija iz Kranja,

Podrekar Jozefa iz Kranja,
Pucelj Terezija iz Kranja,
Starabačnik Franciška iz Kranja,
Uršič Marija z Rupe,
Vištan Jozefa iz Kranja,
Zaveršnik Marija iz Kranja,
Žebre Marija s Huj.

Slabe :

Hiršfelder Antonija iz Kranja,
Kilar Franciška iz Kranja,
Mohor Meta s Klanca,
Rogelj Marija iz Premskovega,

Uharnik Marija iz Premskovega,
Uršič Franciška s Klanca,
Zaplotnik Joana iz Kranja.

Prav slabe :

Cviren Franciška iz Gorenj,
Polak Ana iz Kranja,

Stare Marija iz Gorenj.

Izostala: 1.

Stevilo: 37.

I. R A Z R E D.**Obdarovane :**

Zupan Franciška iz Kočevja,

Lokar Avgusta iz Kranja, *12. jun. 1875 Bezen, in*

Šmajd Marija iz Kranja,

Kokalj Marija iz Visocega.

*Quilpani 17 letna
: Lokar "za svetlo
nlo. - Po nem. virih iz ta.*

Pohvaljene :

Hafner Marija iz Kranja,
Prevec Joana iz Kranja,
Franc Leopoldina iz Radolice,

Arnež Franciška iz Naklega,
Prevec Marija iz Kranja,
Bidovec Joana s Klanca.

Dobre :

Avguštin Amalija iz Smlednika,	Kert Marija iz Gorenje save,
Avsenek Marija iz Gorenj,	Kokalj Marija s Premskovega,
Čebal Jozefa iz Kranja,	Košnik Marija s Premskovega,
Čelešnik Marjana iz Gorenj,	Lahajnar Amalia iz Kranja,
Dolenec Marija iz Kranja,	Lavrič Lucija iz Kranja,
Govardi Elizabeta iz Gorenje save,	Štalic Franciška iz Krajna,
Gogala Antonija iz Kranja,	Štalic Mina iz Kranja,
Kern Ana s Premskovega,	Žerovnik Elizabeta iz Čirčič.

Slabe :

Kerč Meta s Klanca,	Reš Antonija iz Kranja,
Koželj Marija s Kranja,	Zaplotnik Pavla iz Kranja,
Meglič Vincencija iz Kranja,	Zaverel Marija s Klanca,
Pucelj Joana iz Kranja,	Zupan Franciška iz Gorenj.

Prav slaba :

Pelko Neža z Rupe.

Število : 35.

Obertnijska šola.

Obdarovane :

Pirec Ljudmila iz Kranja,
Gogala Neža iz Kranja,
Šafarec Antonija iz Kranja,
Majer Marija iz Kranja,
Krišper Franciška iz Kranja,
Prešeren Katarina iz Radolice,
Kummer Pavla iz Kranja,
Pavšlar Marija iz Kranja,
Ferchel Karolina iz Tersta,
Sajevic Ana z Olševka.

Pohvaljene :

Babič Marija iz Kranja,	Gogala Marija iz Kranja,
Lokar Marija iz Kranja,	Šumi Marija iz Kranja,
Konec Albina iz Kranja,	Majer Katarina iz Kranja,
Ulrich Franciška z Javorja,	Ješe Karolina iz Kranja,
Dominkuš Marija iz Osjeka,	Reš Franciška iz Kranja,
Dominkuš Gizela iz Osjeka,	Reš Amalija iz Kranja,
Staravaznik Franciška iz Kranja,	Geiger Ljudmila iz Kranja,

Geiger Ernestina iz Kranja, Šmajd Amalja iz Kranja,
 Zaveršnik Alojzija iz Kranja, Šmajd Marija iz Kranja.
 Fok Marija iz Kranja,

Dobro se jih je učilo: 14.

Število: 43.

R i s a n j e.

Obdarovana:

Franc Jožef s Kranjske gore,
 Babič Marija iz Kranja.

Pohvaljeni:

Kreuzberger Vincenci iz Kranja, Bernard Anton iz Zaspega.
 Robič Jožef s Kranjske gore,

Nedeljska šola.

Posebno pohvaljeni:

Vidmar France iz Gorice,	Zupanec Karolina iz Kranja,
Čehun Matija iz Loke,	Remic Matija z Rupe,
Kestelj Janez iz Kranja,	Rozman Marjana z Rupe,
Šumi Ignaci iz Kranja,	Nadižar Mina iz Čirčič,
Šafarec Leopold iz Kranja,	Pelko Marjana s Premskovega.

Petja po notah

so se učili vsaki dan ter so se prav pridno obnašali:

Hlafka France, Škraba France, Babič Vincencija, Debelak Marija,
 Engelmann Ana, More Joana, Paternoster Antonija, Pečnik Jozefa,
 Pintar Ana, Vizar Marija; vsi iz Kranja.

Iz sadjoreje.

Pohvaljeni:

Ažnik Ignaci, Bernard Anton, Macher Janez, Poklukar Vincenci,
 Pristov Janez, Valjavec Andrej.

Število: 40.

V Kranji, mesca Julija 1867.

M. Lazar,
 ravnatelj.